

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՍ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Մանկավարժություն և հոգեբանություն
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ Լ. Գ. Բաղդասարյան /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 18

«08» մայիս 2024 թ.

ՍՀ/բ 213 Մանկավարժություն /Դաստիարակության տեսություն/
Դասիչ, դասընթացի անվանում

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝ 011301.00.6 Ընդհանուր մանկավարժություն

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 011301.01.6 Տարրական մանկավարժություն և մեթոդիկա

/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝

մանկավարժության բակալավր

/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝

մանկավարժության և հոգեբանության

/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝

հեռակա

/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ

1-ին, 2-րդ կիսամյակ

Դասախոս(ներ)՝

Պ. Գևորգյան, Բ. Վիրաբյան

/անուն, ազգանուն/

Էլ. հասցե/ներ pargevgevorgyan007@gmail.com,

kvirabyan60@gmail.com

Վանաձոր- 2024թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում
2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները
3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները
4. Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները
5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների
6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը
7. Ուսումնական աշխատանքները տեսակները
8. Դասավանդման մեթոդներ.....
9. Ուսումնառության մեթոդները
10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը
11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ.....
12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ.....
 - 12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ
 - 12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ.....
 - 12.3. Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ.....
 - 12.4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում.....
14. Գնահատում.....
 - 14.1. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.....
 - 14.2. Հարցաշար.....
 - 14.3. Գնահատման չափանիշներ.....
15. Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ.....

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում¹

«Մանկավարժություն 3» դասընթացը կարևորվում է դաստիարակության և ուսուցման բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է 011301.01.6 Տարրական մանկավարժություն և մեթոդիկա

կրթական ծրագրերի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է

Սովորողներին նախապատրաստել տեսական գիտելիքները մասնագիտական գործունեության մեջ իրագործելու աշխատանքներին, նրանց մեջ զարգացնել դաստիարակչական խնդիրները տեսնելու և լուծելու կարողություն:

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են .

1. Ուսանողներին տալ հարուստ և հիմնավորված տեղեկատվություն անձնավորության դաստիարակության, զարգացման, ձևավորման գործոնների վերաբերյալ:
2. Խորացնել և ընդլայնել ուսանողների ընդհանուր տեսական գիտելիքները:
3. Ուսանողներին գաղափար տալ անձնավորության զարգացման օրինաչափությունների մասին:
4. Ուսանողների մեջ ձևավորել ինքնուրույն մտածելու կարողություններ և հմտություններ՝ կոնկրետ իրավիճակներում ճիշտ գնահատելու և լուծելու համար:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները /դասընթացները/.

«Մանկավարժություն» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների «Մանկավարժություն, «Մանկավարժություն 1 և 2» » դասընթացներից ձեռք բերած գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների առկայությունը

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը² և /կամ կոմպետենցիաները.

«Մանկավարժություն» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

Իմանա

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

- *դաստիարակության նպատակի հիմնախնդիրը,*
- *դաստիարակության գործընթացի էությունը, առանձնահատկությունները,*
- *դաստիարակության օրինաչափությունները, սկզբունքները,*
- *դաստիարակության մեթոդները և կազմակերպման ձևերը,*
- *կոլեկտիվի դերը անձնավորության զարգացման և ձևավորման գործում*
- *դաստիարակության բաղադրամասերը,*

Կարողանա

- *վերլուծել դաստիարակության տեսության հիմնական հասկացությունները,*
- *Տարբերակել դաստիարակություն, ինքնադաստիարակություն և վերադաստիարակություն հասկացությունները,*
- *կիրառել դաստիարակության կազմակերպման տարբեր ձևերը, մեթոդները և միջոցները*
- *Տարբերակել վերջնարդյունքը և կոմպետենտցիան*
- *արագ կողմնորոշվել տարաբնույթ դաստիարակչական իրավիճակներում,*
- *տիրապետի մանկավարժական տեխնիկային,*

Տիրապետի

- *դաստիարակության հիմնական հասկացությունների բնութագրերին,*
- *տեսական գիտելիքները գործնականում կիրառելուն*
- *մանկավարժական վարպետությանը*
- *Դաստիարակչական իրավիճակներ ստեղծելու և լուծելու արվեստին*
- *Սանի հետ տարբեր հարաբերություններ ձևավորելու տեխնոլոգիաներին*

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Ա)Շնորհանրական կոմպետենցիաներ

- Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝
- ԳԿ1 *վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,*
- ԳԿ2 *կազմակերպելու և պլանավորելու ունակություն,*
- ԳԿ3 *հենքային և ընդհանուր գիտելիքներ,*
- ԳԿ 4 *մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,*
- ԳԿ 8 *տեղեկատվությունը կառավարելու ունակություն,*
- ԳԿ9 *մանկավարժական խնդիրների լուծում,*
- ԳԿ 10 *որոշումների ընդունում:*

Համակարգային կոմպլեքսներ (ՀԳԿ)՝

ՀԳԿ 1 գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,

ՀԳԿ 2 հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,

ՀԳԿ 3 սովորելու ունակություն,

ՀԳԿ 4 նոր իրավիճակներին հարմարվելու ունակություն,

ՀԳԿ 5 նոր գաղափարներ առաջ քաշելու (ստեղծագործելու) ունակություն,

ՀԳԿ 6 առաջնորդի հատկություններ,

ՀԳԿ 8 ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

ՀԳԿ 9 նախագծեր մշակելու և դրանք կառավարելու ունակություն,

ՀԳԿ 10 նախաձեռնողականություն և ձեռներեցություն,

ՀԳԿ 11 որակի կարևորության գիտակցում,

ՀԳԿ 12 հաջողության ձգտում:հաջողության ձգտում:

Բ)Առարկայական (մասնագիտական) կոմպլեքսներ (ԱԿ)

ԱԿ 1 դրսևորել մասնագիտության պատմության և հիմունքների իմացություն,

ԱԿ 2 հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,

ԱԿ 3 համապատասխան համատեքստում ընկալել և մեկնաբանել նոր տեղեկատվությունը,

ԱԿ 4 ցուցաբերել դասընթացի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,

ԱԿ 5 հասկանալ և օգտագործել քննադատական վերլուծության տեսությունների զարգացման մեթոդները,

ԱԿ 6 կիրառել տվյալ դասընթացին բնորոշ մեթոդները,

ԱԿ 7 ցուցաբերել ուսումնասիրման ոլորտում հետազոտությունների որակի իմացություն,

ԱԿ 9 դրսևորել ժամանակակից խոր գիտելիքներ մասնագիտական ոլորտում,

ԱԿ10 քննադատորեն գնահատել և մեկնաբանել տեսության ու պրակտիկայի նորագույն ձեռքբերումները,

ԱԿ 11 տիրապետել ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանալ մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,

ԱԿ 14 տիրապետել տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպլեքսներին:

Դասընթացի ընթացքում կիրականանա ծրագրի ավարտական պահանջներով նախատեսված հետևյալ ուսուցչական կոմպլեքսների զարգացումը՝

1. ուսուցման ժամանակակից մեթոդները և տեխնոլոգիաները ուսումնասիրելու, ներդնելու կարողություն (Ու2),
2. դասընթացական գիտելիքներին տիրապետելու կարողություն (Ու4),
3. ուսուցման բարենպաստ միջավայր ստեղծելու կարողություն (Ու5),
4. սեփական գործունեության արդյունքները գնահատելու և վերլուծելու կարողություն (Ու7),
5. մասնագիտական կատարելագործման անհրաժեշտության գիտակցում

Առարկայի ուսուցման գործընթացը ուղղված է հետևյալ ընդհանրական միջանձնային

կոմպլեքսների (այսուհետ ՄՁԿ) ձևավորմանը:

- ՄՁԿ 1 քննադատական վերլուծության և ինքնաքննադատման ունակություն,
 ՄՁԿ 2 թիմային աշխատանք,
 ՄՁԿ 3 միջանձնային ունակություններ,
 ՄՁԿ 5 այլ ոլորտների փորձագետների հետ շփվելու ունակություն,
 ՄՁԿ 6 բազմաձևության և բազմամշակութայնության ընդունում,
 ՄՁԿ 7 միջազգային միջավայրում աշխատելու ունակություն,
 ՄՁԿ 8 բարոյական արժեքներ:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների³.

«Մանկավարժություն 3» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մանկավարժության մասնագիտական գործունեության ընթացքում, գիտահետազոտական լաբորատորիաներում աշխատելու, նաև ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և ուսումնադաստիարակչական գործունեության բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)		6կրեդիտ/180ժամ

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ	Ժամաքանակ
Դասախոսություն		12
Գործնական աշխատանք		12
Մեմինար պարապմունք		
Լաբորատոր աշխատանք		
Ինքնուրույն աշխատանք		156
Ընդամենը		180
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)		քննություն

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները⁴.

- Դասախոսություն

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել

⁴ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

• **Գործնական պարապմունքներ**

• **Ինքնուրույն աշխատանք**

Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են⁵

- **Ռեֆերատ** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
- **Կտր սեղան** – ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի , ուհամադրումը խմբային աշխատանքի հետ:
- **Կունկրետ իրավիճակների վերլուծություն** – ուսանողների ակտիվ գործունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:
- **Հարցի նախապատրաստման մոդել** –կամավորության սկզբունքով ընտրված ուսանողն իր նախընտրած հակիրճ ձևով նախապատրաստում է տվյալ առարկայից քննության կամ ստուգարքի հարցերի իր պատասխանների փաթեթը: Քննությունից (ստուգարքից) 1 շաբաթ առաջ նա հանձնում է փաթեթը դասախոսին, որը ստուգում է այդ նյութերը և որոշում դրանց համապատասխանությունը տվյալ առարկայի բովանդակությանը:
- **Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում** – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:
- **Աշխատանքային տեսք** – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:
- **Զեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:
- **Մանկավարժական խնդիր-առաջադրանքներ , իրավիճակներ –պրոբլեմային իրավիճակ է, որն առաջանում է աշակերտների, աշակերտի և ուսուցչի, ուսուցչի և ծնողի միջև փոխհարաբերությունների ընթացքում:**

8. **Դասավանդման մեթոդներն են**⁶ հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում

9. **Ուսումնասության մեթոդներն են**⁷ մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ալգորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում....

⁵ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

⁶ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

⁷ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁸.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասախոսություն	սեմինար պարապլուներ	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	Ինքնուրույն աշխատանք
1.	Դաստիարակության գործընթացի էությունը	2		2		
2.	Դաստիարակության սկզբունքները	2		2		
3.	Դաստիարակության մեթոդները: Մեթոդների դասակարգումը:	2		2		
4.	Աշակերտական կոլեկտիվի ձևավորումը	2		2		
5.	Բարոյական դաստիարակություն	2		2		
6.	Աշխ., ֆիզ., գեղ., սեռ. և այլ դաստիարակություններ	2		2		
7.	Դասղեկի դաստիարակչական աշխատանքների պլանավորումը					
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		12		12		

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

⁸ Նման է օրացուցային պլանին

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Յու. Ամիրջանյան, Ա. Ա. Սահակյան, Մանկավարժություն,	Ե.2004
2.	Ն. Ե. Կովալյով, Բ. Ֆ. Ռայսկի, Ն.Ա.Սորոկին, Մանկավարժության ներածություն	
3.	Գ. Ե. Ղույումչյան, Մանկավարժություն, 1,2 գիրք	Ե. 2005
4.	Յու. Կ. Բաբանսկի, Մանկավարժություն, հատոր 1-2,	Ե. 1986
5.	Վ. Ա. Կրուտեցկի, Մանկավարժական հոգեբանության հիմունքներ,	Ե.1976
6.	Ս. Պ. Մանուկյան, Մանկավարժական ընդհանուր հիմունքներ,	Ե.1999
7.	Լեոնտև, Հոգեկանի զարգացման պրոբլեմները,	Ե. 1968
8.	Մանուկյան Մ.Մ., Արտադասարանական դաստիարակչական աշխատանքի հարցերը դպրոցի ռեֆորմի լույսի ներքո,	Ե. 1980
8.	А. С. Макаренко, Педагогическая поэма,	М. 1979
9.	Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Мищенко А. И., Шиянов Е. Н., Педагогика,	М., 2004
10.	И. П. Подласый, Педагогика,	М. 2003

11.	Б. П. Есупова, Основы дидактики,	М. 1967
Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)		
1.	Յան Ամոս Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա»,	Երևան, 1962թ.
2.	Ժ.Ժ. Ռուսո «Էմիլ կամ դաստիարակության մասին», 2 հատոր,	Երևան, 1960թ.,1962թ.,
3.	Դ. Ուշինսկի «Մանկավարժական ընտիր երկեր», 2 հատոր,	Երևան, 1958թ., 1959թ.
4.	Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին»	
5.	Մանուկ Մկրտչյան՝ ՀՀ կրթակարգը և պետական չափորոշիչները՝	Երևան,2004
6.	Ա.Ս.Մանուկյան, Մ.Ս.Մանուկյան, Մանկավարժական տեխնիկա և տեխնոլոգիա	Երևան, 2000
7.	Մկրտչյան Կ.Ս., Գեղազիտություն, դաստիարակություն, կրթություն,	Երևան, 1997
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		
1.		
2.		

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն ⁹
1.	Դաստիարակության գործընթացի էությունը	Դաստիարակության իմաստները, վերադաստիարակություն, ինքնադաստիարակություն, բնութագրական հատկանիշները,	2	ՊԳ 1,2,3,4,5,,9,10,ԼԳ 2

⁹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

		առանձնահատկությունները.		
2.	Դաստիարակության գործընթացի օրինաչափությունները և սկզբունքները	Մարդասիրություն, բնահարմարություն, տարիքի հաշվառում, ներգործությունների միասնություն, սկզբունքներին ներկայացվող պահանջները Դաստիարակության գործընթացի հիմնական օրինաչափությունները; Դաստիարակության գործընթացի շարժիչ ուժերը:	2	ՊԳ 1,2,3,4,9,10,
3.	Դաստիարակության մեթոդները	Դաստիարակության մեթոդների ընդհանուր բնութագիրը: Ընդհանուր հասկացողություն դաստիարակության մեթոդների, հնարների և միջոցների մասին: Դաստիարակության մեթոդների կիրառման արդյունավետության պայմանները: Դաստիարակության մեթոդների ժամանակակից դասակարգումը:	2	ՊԳ 1,2,3,4,9,10,,ԼԳ ,3
4.	Աշակերտական կոլեկտիվի ձևավորումը	Դաստիարակության ձևերը, կոլեկտիվի առանձնահատկություններ, զարգացման փուլեր, միջանձնային հարաբերություններ, հեռանկարային գծեր, զուգահեռ	2	ՊԳ 1,2,3,4,8,9,10,

		<p>ներգործություն</p> <p>Դաստիարակության ձևեր, կոլեկտիվի առանձնահատկություններ, զարգացման փուլեր, միջանձնային հարաբերություններ, հեռանկարային գծեր, զուգահեռ ներգործություն</p>		
5.	Բարոյական դաստիարակություն	<p>Հասկացողություն բարոյական դաստիարակության մասին:</p> <p>Բարոյական դաստիարակության նպատակը, խնդիրները և բովանդակությունը: Բարոյական դաստիարակության ուղիներն ու միջոցները: Բարոյական զգացմունքների դաստիարակումը: Աշակերտների սեռական դաստիարակություն:</p>	2	ՊԳ 1,2,3,4,9,10,ԼԳ4
6	Աշխ., ֆիզ., գեղ., սեռ. և այլ դաստիարակություններ	<p>Հասկացողություն գեղագիտության և գեղագիտական դաստիարակության մասին: Գեղագիտական դաստիարակության խնդիրները և բովանդակությունը: Գեղագիտական դաստիարակության մեթոդները և միջոցները: Ֆիզիկական կուլտուրան և սպորտը որպես գեղագիտական դաստիարակության միջոց: Ստեղծագործական ընդունակությունների զարգացումը և գեղագիտական գործունեության</p>	2	ՊԳ 1,2,3,4,9,10,

		կազմակերպումը: Աշխատանքային դաստիարակության հիմնական խնդիրները, բովանդակությունը: Աշակերտների աշխատանքային գործունեության կազմակերպումը:		
7.	Դաստիարակչական աշխատանքների պլանավորումը	Աշխատանքների պլանավորում, գործառույթները, ղեկավարման ոճեր		ՊԳ 1,2,3,4,9,10,

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

Խ/Խ	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹⁰
1.	Դաստիարակության գործընթացի էությունը	Որոնք են դաստիարակության առանձնահատկությունները	2	ռեֆերատների ընթերցում և քննարկում	ՊԳ 1,2,3,4,5,7,9,10,
2.	Դաստիարակության գործընթացի օրինաչափությունները և	դաստիարակության	2	Ինքնուրույն	ՊԳ 1,2,3,4,9,10,

¹⁰ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

	<p>սկզբունքները</p>	<p>օրինաչափությունները և դաստիարակության կողմերը, , շարժիչ ուժերը: Սկզբունք տերմինի սահմանումը: Դաստիարակության սկզբունքներին ներկայացվող պահանջները, փոխադարձ կապը: Մարդասիրական մոտեցման սկզբունքը: Դրականի վրա հենվելու սկզբունքը: Բնահարմարության սկզբունքը: Տարիքային և անհատական առանձնահատկությունների հաշվառման սկզբունքները: Դաստիարակության կապը կյանքի և աշխատանքի հետ: Դաստիարակչական ներգործությունների միասնության սկզբունքը: Դաստիարակության հասարակական ուղղվածության սկզբունքը:</p>		<p>ուսումնասիրություններ</p>	
<p>3.</p>	<p>Դաստիարակության մեթոդները</p>	<p>Թեման խորությամբ ուսումնասիրելու համար անհրաժեշտ է տարբերակել մեթոդ, միջոց, հնար</p>	<p>2</p>	<p>Խմբային աշխատանք</p>	<p>ՊԳ 1,2,3,4,9,10,</p>

		<p>հասկացությունները: : Հիմնավորել մեթոդների դասակարգման անհրաժեշտությունը: Մանրամասն ներկայացնել խրախուսանքի և պատժի մեթոդների կիրառման պայմանները՝ հիմք ընդունելով մարդասիրական /հումանիստական/ մոտեցման և բնահարմարության սկզբունքները:</p>			
4.	Աշակերտական կոլեկտիվի ձևավորումը	<p>Կոլեկտիվի ընդհանուր բնութագիրը: Դաստիարակության ձևերը: Կոլեկտիվի և անձնավորության հիմնախնդիրը մանկավարժության մեջ: Կոլեկտիվի հատկանիշները, հիմնական գծերը: Կոլեկտիվի ձևավորման և դաստիարակության ուղիները: Հարաբերությունները կոլեկտիվում: Կոլեկտիվի զարգացման դինամիկան և փուլերը, ավանդույթների հաստատում: Կոլեկտիվի կազմակերպող, դաստիարակող և խթանող գործառույթները: Հեռանկարային գծերի համակարգը: Զուգահեռ</p>	2		ՊԳ 1,2,3,4,8,9,10,

		ներգործության սկզբունքը:			
5.	Բարոյական դաստիարակություն	Ընդհանուր պատկերացում բարոյական դաստիարակության մասին: Բարոյական դաստիարակության նպատակը, խնդիրները, ուղիները և միջոցները	2	Ռեֆերատների քննարկում, ինքնաստուգում	ՊԳ 1,2,3,4,9,10,ԼԳ2,4
6.	Աշխ., ֆիզ., գեղ., սեռ. և այլ դաստիարակություններ	Ընդհանուր պատկերացում աշխատանքային, ֆիզիկական, գեղագիտական, բնապահպան և այլ դաստիարակությունների մասին: Այդ դաստիարակությունների նպատակը, խնդիրները, ուղիները և միջոցները	2	Ռեֆերատների քննարկում, ինքնաստուգում	ՊԳ 1,2,3,4,9,10,ԼԳ2,4
7.	Դաստիարակչական աշխատանքների պլանավորումը	Ծանոթացնել դպրոցի դաստիարակչական աշխատանքներին, դասղեկի գործառույթներին		Ռեֆերատների քննարկում, ինքնաստուգում	ՊԳ 1,2,3,4,9,10,ԼԳ5

12.3. Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող Հարցեր	Ժամաքանակ	Մտուզման ձևը	Գրականություն ¹¹
1.					

¹¹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

2.					
----	--	--	--	--	--

12.4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը ¹²	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹³
1.	Դասընթացն ավելի մատչելի դարձնելու նպատակով առաջական ենք խնդիր առաջադրանքներ, տարբեր իրավիճակներ, որոնց պատասխանները հնարավորություն են տալիս ստուգելու ուսանողի ձեռք բերած գիտելիքները և այն կիրառելու հնարավորությունները					ԼԳ6
2.	Առաջարկում ենք նաև ներկայացնել տարբեր ֆիլմերի, ստեղծագործությունների դաստիարակչական արժեքները/ըստ ցանկության/					
3.						

¹² Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը

¹³ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹⁴

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	
Մարքեր, սարքավորումներ	
Համակարգչային ծրագրեր	
Այլ	

¹⁴ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար

14. **Գնահատում**

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹⁵:

14.1. **Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝**

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացը գնահատվում է կիսամյակի ընթացքում՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. **Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.**

Դասընթացն ամփոփվում է քննությամբ:

Դասընթացն ավարտվում է քննությունով:¹⁶

14.3. **Հարցաշար (ըստ ծրագրի)**

1. Դաստիարակության տեսության առարկան և խնդիրները

¹⁵«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.),

¹⁶ Կիրառվում է կամ առաջին, կամ երկրորդ պարբերությունն ըստ դասընթացի ամփոփման ձևի:

2. Դաստիարակության գործընթացի էությունը
3. Դաստիարակության առանձնահատկությունները
4. Աշակերտների դաստիարակության բովանդակությունը դպրոցում
5. Ընդհանուր գաղափար ինքնադաստիարակության և վերադաստիարակության մասին
6. Դաստիարակության հիմնական օրինաչափությունները
7. Դաստիարակվածության ընդհանուր չափանիշները
8. Ընդհանուր հասկացություն դաստիարակության սկզբունքների մասին
9. Դաստիարակության նպատակաւաւացությունը և գաղափարայնությունը
10. Դաստիարակության կապը կյանքի հետ
11. Դաստիարակությունը կոլեկտիվում
12. Երեխաների անձնավորության նկատմամբ հարգանքի և պահանջկոտության գուգակցման սկզբունքը
13. Դաստիարակության հասարակական ուղղվածությունը
14. Դաստիարակությունում դրականի վրա հենվելու սկզբունքը
15. Դաստիարակչական ներգործությունների անընդհատության, հաջորդականության և սիստեմատիկության սկզբունքը
16. Դաստիարակության կապը սովորողների տարիքային և անհատական առանձնահատկությունների հետ
17. Դաստիարակության սկզբունքներին ներկայացվող պահանջները
18. Հասկացություն դաստիարակության մեթոդների և հնարների մասին
19. Դաստիարակության մեթոդների դասակարգումը
20. Պատմելը որպես դաստիարակության մեթոդ
21. Զրույցի մեթոդ
22. Դասախոսության մեթոդ
23. Բանավեճի մեթոդ
24. Օրինակի մեթոդ
25. Հանձնարարությունների և վարժությունների մեթոդ
26. Խաղը որպես դաստիարակությամ մեթոդ
27. Դաստիարակող իրավիճակների ստեղծման մեթոդ
28. Մրցությունը որպես դաստիարակության մեթոդ
29. Խրախուսանք
30. Պատիժ
31. Ինքնադաստիարակության մեթոդներ

32. Դաստիարակության մեթոդների ընտրության հիմունքները
33. Դաստիարակության մեթոդների կիրառման արդյունավետության մանկավարժական պայմանները
34. Հասկացություն մանկական կոլեկտիվի մասին: Կոլեկտիվի կառուցվածքը
35. Կոլեկտիվի զարգացման փուլերը
36. Կոլեկտիվի հեռանկարային գծերի համակարգը
37. Կոլեկտիվը և անձնավորությունը
38. Բարոյական դաստիարակության էությունը և խնդիրները:
39. Բարոյական դաստիարակության բարոյագիտական հիմունքները
40. Հայրենասիրության դաստիարակությունը տարրական դասարաններում
41. Մարդասիրության դաստիարակությունը տարրական դասարաններում
42. Աշխատասիրության դաստիարակությունը տարրական դասարաններում
43. Պատասխանատվության և կարգապահության դաստիարակությունը տարրական դասարաններում
44. Կուլտուրական վարքի սովորությունների ձևավորումը տարրական դասարաններում
45. Մեռական դաստիարակության նպատակը, խնդիրները և բովանդակությունը
46. Մեռական դաստիարակության առանձնահատկությունները միջին դասարանում
47. Մանկավարժորեն անխնամ երեխաների դաստիարակության առանձնահատկությունները
48. Սովորողների աշխատանքային դաստիարակության նպատակը և խնդիրները:
49. Աշխատանքի տեսակները տարրական դասարաններում և նրանց դաստիարակչական հնարավորությունները
50. Գեղագիտական դաստիարակության էությունը, նպատակը, խնդիրները
51. Գեղագիտական դաստիարակությունը ուսուցման պրոցեսում
52. Գեղագիտական դաստիարակության աղբյուրները և միջոցները
53. Ֆիզիկական դաստիարակության նպատակն ու խնդիրները
54. Ֆիզիկական դաստիարակության ուղիները և միջոցները
55. Հասկացություն աշակերտների իրավական դաստիարակության մասին: Իրավական դաստիարակությունը տարրական դասարաններում
56. Հասկացություն աշակերտների տնտեսագիտական դաստիարակության մասին: Տնտեսագիտական դաստիարակության արդիականությունը և առանձնահատկությունները տարրական դասարաններում

57. Բնապահպան /Էկոլոգիական/ դաստիարակությունը ժամանակակից դպրոցում:
Բնապահպան դաստիարակությունը տարրական դասարաններում
58. Դաստիարակության տիպերը
59. Դաստիարակչական աշխատանքի պլանավորումը դասվարի կողմից
60. Դաստիարակության տեխնոլոգիաներ

14.4. Գնահատման չափանիշները¹⁷.

- Տեսական գիտելիքները.....:
- Գործնական աշխատանքները.....:
- Մեմինար պարապմունքները.....:
- Լաբորատոր աշխատանքները.....:
- Ինքնուրույն աշխատանքը.....:

¹⁷ Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման

«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն՝ 011301.00.6 Ընդհանուր մանկավարժություն

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 011301.01.6 Տարրական մանկավարժություն և մեթոդիկա

/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ մանկավարժության բակալավր

/բակալավր, մագիստրատուրա/

Վանաձոր 2024

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	ՄՀ/բ 213_Մանկավարժություն /Դաստիարակության տեսություն/			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	6 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	1-ին կուրս, 2-րդ կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	24	Դասախոսություն	12
			Մեմինար	
			Լաբորատոր աշխատանք	
			Գործնական աշխատանք	12
	Ինքնուրույն	156		
Ընդամենը	180			
Ստուգման ձևը	Քննություն			
Դասընթացի նպատակը	Սովորողներին նախապատրաստել տեսական գիտելիքները մասնագիտական գործունեության մեջ իրագործելու աշխատանքներին, նրանց մեջ զարգացնել դաստիարակչական խնդիրները տեսնելու և լուծելու կարողություն:			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	<p>Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.</p> <p><i>Գիտելիք</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>դաստիարակության նպատակի հիմնախնդիրը,</i> • <i>դաստիարակության գործընթացի էությունը, առանձնահատկությունները,</i> • <i>դաստիարակության օրինաչափությունները, սկզբունքները,</i> • <i>դաստիարակության մեթոդները և կազմակերպման ձևերը,</i> • <i>կոլեկտիվի դերը անձնավորության զարգացման և ձևավորման գործում</i> 			

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>դաստիարակության բաղադրամասերը, կարողանա.</i> • <i>վերլուծել դաստիարակության տեսության հիմնական հասկացությունները,</i> • <i>Տարբերակել դաստիարակություն, ինքնադաստիարակություն և վերադաստիարակություն հասկացությունները,</i> • <i>կիրառել դաստիարակության կազմակերպման տարբեր ձևերը, մեթոդները և միջոցները</i> • <i>Տարբերակել վերջնարդյունքը և կոմպետենտցիան</i> • <i>արագ կողմնորոշվել տարաբնույթ դաստիարակչական իրավիճակներում,</i> • <i>տիրապետի մանկավարժական տեխնիկային, տիրապետի.</i> • <i>դաստիարակության հիմնական հասկացությունների բնութագրերին,</i> • <i>տեսական գիտելիքները գործնականում կիրառելուն</i> • <i>մանկավարժական վարպետությանը</i> • <i>Դաստիարակչական իրավիճակներ ստեղծելու և լուծելու արվեստին</i> • <i>Սանի հետ տարբեր հարաբերություններ ձևավորելու տեխնոլոգիաներին</i>
<p>Դասընթացի բովանդակությունը</p>	<p>ԹԵՄԱ 1 Ներածություն, դասընթացի նպատակը, խնդիրները</p> <p>Դաստիարակության՝ որպես մարդու զարգացման և ձևավորման գործոնի ծագումն ու զարգացումը: Դաստիարակության ծագման վերաբերյալ տեսությունների համառոտ բնութագիրը:</p> <p>Դաստիարակության տեսության առարկան: Գիտության ժամանակակից խնդիրները:</p> <p>ԹԵՄԱ2. Դաստիարակության գործընթացի էությունը</p> <p>Դաստիարակություն, ինքնադաստիարակություն, վերադաստիարակություն: Դաստիարակության առանձնահատկությունները:</p>

ԹԵՄԱ 3. Դաստիարակության գործընթացի

օրինաչափությունները և սկզբունքները

Դաստիարակության գործընթացի դիալեկտիկան. ներքին և արտաքին հակասությունները: Դաստիարակության

օրինաչափությունները, առանփնահատկությունները

Հասկացություն դաստիարակության սկզբունքների մասին:

Դաստիարակության սկզբունքների փոխադարձ կապը:

Բնահարմարության և ժողովրդայնության սկզբունքը:

Դաստիարակության հասարակական ուղղվածության սկզբունքը:

Մարդասիրական մոտեցման սկզբունքը: Դրականի վրա հենվելու

սկզբունքը: Տարիքային և անհատական

առանձնահատկությունների հաշվառման սկզբունքները:

Դաստիարակության կապը կյանքի և աշխատանքի հետ

սկզբունքը: Դաստիարակչական ներգործությունների

միասնության սկզբունքը: Սկզբունքներին ներկայացվող

պահանջները:

ԹԵՄԱ 4. Դաստիարակության մեթոդների ընդհանուր

բնութագիրը:

Ընդհանուր հասկացողություն դաստիարակության

մեթոդների, հնարքների և միջոցների մասին: Դաստիարակության

մեթոդների կիրառման արդյունավետության պայմանները:

Դաստիարակության մեթոդների ժամանակակից դասակարգումը:

ԹԵՄԱ 5 Անձնավորության դաստիարակությունը

կոլեկտիվում

Դաստիարակության ձևերը: Կոլեկտիվի ընդհանուր

բնութագիրը: Կոլեկտիվի հատկանիշները, հիմնական գծերը:

Անձնավորության ձևավորումը կոլեկտիվում: Կոլեկտիվի և

անձնավորության փոխհարաբերության հիմնախնդիրը

մանկավարժության պատմության և մանկավարժագիտության

մեջ: Կոլեկտիվի ձևավորման և դաստիարակության ուղիները:

Հարաբերությունները կոլեկտիվում: Միջանձնային

հարաբերությունների ձևավորումը տարրական դասարաններում:

Կոլեկտիվի զարգացման դինամիկան և փուլերը: Ավանդույթների

հաստատումը կոլեկտիվում: Կոլեկտիվի կազմակերպող,

դաստիարակող և խթանող գործառույթները: Հեռանկարային

գծերի համակարգը: Զուգահեռ ներգործության սկզբունքը:

Թեմա 6. Բարոյական դաստիարակություն:

Հասկացողություն բարոյական դաստիարակության մասին:

Բարոյական դաստիարակության նպատակը, խնդիրները և

բովանդակությունը: Բարոյական դաստիարակության ուղիներն ու

	<p>միջոցները: Բարոյական զգացմունքների դաստիարակումը: Աշակերտների սեռական դաստիարակություն:</p> <p>ԹԵՄԱ 7. Գեղագիտական դաստիարակություն: Հասկացողություն գեղագիտության և գեղագիտական դաստիարակության մասին: Գեղագիտական դաստիարակության խնդիրները և բովանդակությունը: Գեղագիտական դաստիարակության մեթոդները և միջոցները:</p> <p>ԹԵՄԱ 8. Ֆիզիկական կուլտուրան և սպորտը որպես գեղագիտական դաստիարակության միջոց: Ստեղծագործական ընդունակությունների զարգացումը և գեղագիտական գործունեության կազմակերպումը: Աշխատանքային դաստիարակություն:</p> <p>ԹԵՄԱ 9. Աշխատանքային դաստիարակության հիմնախնդիրը մանկավարժության մեջ: Աշխատանքային դաստիարակությունը անձի համակողմանի կրթության և դաստիարակության գործում: Աշխատանքային դաստիարակության հիմնական խնդիրները, բովանդակությունը: Աշակերտների աշխատանքային գործունեության կազմակերպումը: Աշխատանքային դաստիարակությունը ֆիզիկական դաստիարակության համակարգում: Դպրոցականների պրոֆեսիոնալ կողմնորոշումը և աշխատանքային դաստիարակությունը</p> <p>ԹԵՄԱ 10 Դաստիարակչական աշխատանքների պլանավորումը Պլանավորման տեսակները, Դասարանի ղեկավարի գործառույթները, պարտականությունները: Արտադասարանային աշխատանքների կազմակերպումը դասղեկի կողմից: Դասղեկի դերը դպրոց-ընտանիք-հասարակություն համագործակցության գործում:</p>
<p>Գնահատման մեթոդները և չափանիշները</p>	<p>Բանավոր հարցում, կամ գրավոր երկու եղանակն էլ ընդունելի են, իսկ կոնկրետությունը կորոշվի ուսումնառության ընթացքում, կապված մի քանի գործոնների հետ</p>
<p>Գրականություն</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Պարտադիր- Յու. Ամիրջանյան, Ա. Ա. Սահակյան, Մանկավարժություն, Ե.2004 2. Ն. Ե. Կովալյով, Բ. Ֆ. Ռայսկի, Ն.Ա.Սորոկին, Մանկավարժության ներածություն 3. Գ. Ե. Ղույումյան, Մանկավարժություն, 1,2 գիրք,

Ե 2005

4. Յու. Կ. Բաբանսկի, Մանկավարժություն, հատոր 1-2, Ե. 1986
5. Վ. Ա. Կրուտեցկի, Մանկավարժական հոգեբանության հիմունքներ, Ե. 1976
6. Ս. Պ. Մանուկյան, Մանկավարժական ընդհանուր հիմունքներ, Ե. 1999
7. Լեոնտև, Հոգեկանի զարգացման պրոբլեմները, Ե. 1968
8. И. П. Подласый, Педагогика, М. 2003
9. Б. П. Есупова, Основы дидактики, 1967
1. Լրացուցիչ՝ Յան Ամու Կոմենսկի «Մեծ դիդակտիկա», Երևան, 1962թ.
2. Ա. Մակարենկո «Մանկավարժական ընտիր երկեր», Երևան, 1950թ.
3. Ա. Դիստերվեզ «Մանկավարժական ընտիր երկեր», Երևան, 1963թ.
4. Ժ.Ժ. Ռուսո «Էմիլ կամ դաստիարակության մասին», 2 հատոր, Երևան, 1960թ., 1962թ.
5. 10Կ. Դ. Ուշինսկի «Մանկավարժական ընտիր երկեր», 2 հատոր, Երևան, 1958թ., 1959թ.
6. Խ. Աբովյան «Պատմություն Տիգրանի կամ բարոյական խրատներ հայ մանուկներին»:
7. Կրթության մասին՝ ՀՀ օրենք, 2003
8. Մանուկ Մկրտչյան՝ ՀՀ կրթակարգը և պետական չափորոշիչները, 2004
9. Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Мищенко А. И., Шиянов Е. Н., Педагогика, М., 2004